

Nationaal Park Winterswijk

1. Gegevens gebied/indiener

1.2. Naam indiener of indienende organisatie

Stichting Waardevol Cultuurlandschap Winterswijk

3. Mede-indiener

3.1. Zijn er anderen dan contactpersoon die deze aanvraag mede indienen?

Ja

3.1.1. Vul hier de organisaties en contactpersonen in.

Gemeente Winterswijk

Gemeente Aalten

Gemeente Oost-Gelre

Stichting Achterhoek Toerisme

Stichting Winterswijk Marketing

VVV Aalten

VVV Oost Gelre

VVV Winterswijk

Aarde-Werk de Stegge

Ondernemersvereniging Buitengebied Winterswijk

Particulier Agrarisch Natuurbeheer

Stichting Landschapsbeheer Gelderland

Stichting Marke Vragender Veen

Stichting Samenwerkend Actief Aaltens Platteland

Stichting Steengroeve theater

Stichting Ter bevordering Winterswijk

Vereniging Natuurmonumenten

Vereniging Nederlands Cultuurlandschap

Waterschap Rijn en IJssel

4. Kerngegevens inzending

4.1. Criterium 1: De inzending heeft betrekking op een samenhangend gebied waarbinnen natuurgebieden van (inter)nationale waarde zijn gelegen. Beschrijf welke activiteiten u onderneemt om te voldoen aan dit criterium.

Het Nationale Park Winterswijk heeft een (inter)nationaal unieke ontstaansgeschiedenis. Dat is duidelijk zichtbaar in het landschap. Gelegen op het Oost-Nederlands plateau is tijdens de voorlaatste ijstijd veel veranderd. Er komt zeer oud Muschelkalk aan de oppervlakte. Dit schiept unieke biotopen zoals Willinks Weust (N2000), waar kalkminnende flora aanwezig is. In de naastgelegen steengroeve floreren de oehoe en rugstreeppad.

Door afzetting van keileem is een gordel van hoogveengebieden ontstaan. Het Wooldse veen en Korenburgerveen/Vragenderveen (beide N2000) zijn hier onderdeel van, met kraanvogels en binnenkort weer boomkikker. Het hoogveen in het Korenburgerveen is één van de kansrijkste hoogveenrestanten in Nederland. De turfwinning uit het verleden is goed zichtbaar. In het Wooldse Veen zijn de overgangsgebieden goed behouden gebleven en regenereren het veen zelfs natuurlijk.

Het Nationaal park wordt doorsneden door een uniek bekenstelsel (HEN- en SED-beken). De talrijke beken vinden een natuurlijk uitgesleten loop terug over het plateau, terwijl een deel al in het verre verleden is verlegd door de bewoners van het gebied. Door het hoogteverloop aan de rand van het terras zijn er bijzondere beeklopen, zoals de Lievelderbeek. De beekbegeleidende bossen, met Bekendelle als bekendste (N2000), kleuren in het voorjaar wit van de bosanemoon: het teken van een oude, ongestoorde bosbodem.

Het gebied is een van de eerste bewoonde gebieden van Nederland. Door de lange bewoning en ligging op een betwist grensgebied is het landschap gestaag door mensenhanden gevormd. Dit zorgt voor een afwisselend, kleinschalig cultuurlandschap met essen, houtwallen en karakteristieke boerderijen. Soorten als de patrijs leven hier nog. De 'verovering' op de woeste gronden is te herkennen in de behouden landschapstypen: van kleinschalig oudehoevenlandschap tot groots heide- en veenontginningslandschap. In het gebied wordt gewoond en gewerkt. De inwoners zijn trots op hun leefomgeving en zien de noodzaak van behoud van dit levend landschap voor toekomstige generaties (zie bijlage 1).

4.2. Criterium 2: De inzending gaat in op (de ontwikkeling van) de unieke (potentiële) belevingsmogelijkheden, die passen bij de draagkracht van het gebied. Beschrijf welke activiteiten u onderneemt om te voldoen aan dit criterium.

Het Nationaal Park Winterswijk is geen park met een hek. Binnen deze 22.000 hectare wordt in harmonie geleefd, gewerkt en gerecreëerd. Dit Nationaal Park leeft! De rust en diversiteit van de natuur is waarom bezoekers terugkeren. Je waant je in een beroemd schilderij van onze oude landschapsschilders. Je kunt uren fietsen zonder iemand tegen te komen. Toch zijn er naar schatting 2.3 miljoen overnachtingen en 6.1 miljoen dagbezoeken

in het gebied. Daarnaast zijn er 350 recreatieondernemers, 3000 kilometers aan wandelroutes en ontelbare kilometers goed onderhouden fietspaden met een knooppuntensysteem. Ook aan onze nobele viervoeters is gedacht met een uitgebreid, karakteristiek zandpadennetwerk voor ruiters. Tijdens een pauze zoek je een van de 200 horecazaken die de inwendige mens bedienen met onder meer streekproducten.

Unieke evenementen met een landschapshoofdrol zijn het jaarlijkse Steengroevetheater, dat 30 meter diep in de steengroeve publiek herbergt vanuit heel Nederland en Duitsland; het lichtjesspektakel Bredevoort Schittert in het gelijknamige vestingstadje; Marathon Nationaal Landschap Winterswijk die niet draait om winnen, maar om beleven en de Slag om Grolle, waarin Groenlo wordt aangekleed als in 1627. Tijdens de Zwarte Cross in de Engelse Schans wordt de Achterhoekse cultuur groots gevierd. Lokale, vaak vrijwillige gidsen brengen de (cultuur)historie over tijdens veenexcursies, stadswandelingen en langs cultureel erfgoed. Slechts enkele voorbeelden uit de uitgebreide projectenlijst (bijlage 1)!

De activiteitenkalender biedt veel mogelijkheden om het landschap, georganiseerd of op eigen gelegenheid, te ontdekken. Kansen liggen er in het zichtbaar maken van het cultureel erfgoed van het Nationaal Park Winterswijk met meer dan 80 rijksmonumenten en 150 gemeentelijke monumenten. Via een te ontwikkelen meertalige app kunt u op ontdekkingsreis door het Nationaal Park. Er zijn legio mogelijkheden om toenemende bezoekersaantallen gespreid te herbergen. De campagne Nazomeren in Nationaal Landschap Winterswijk doet een aanzet om meer bezoekers te ontvangen en te spreiden over het jaar.

4.3. Criterium 3: Voor de inzending is draagvlak van, en de samenwerking tussen partijen geborgd, en er is zicht op haalbaarheid en uitvoering. Beschrijf welke activiteiten u onderneemt om te voldoen aan dit criterium.

In Nationaal Park Winterswijk werken al tientallen jaren overkoepelende instanties met veel succes intensief samen aan behoud en ontwikkeling en promotie van het gebied. De belangrijkste staan beschreven in bijlage 1. Binnen deze stichtingen en verenigingen zijn de agrarische, toeristische en natuursector vertegenwoordigd. Ook particuliere landgoedeigenaren, het waterschap, de buurtschap-belangenverenigingen en ondernemers van het buitengebied zijn aangesloten. Partijen en geïnteresseerden in de groene sector houden nauw contact in het Platform natuur en landschap.

Deze combinaties maken dat iedereen die woont en werkt in het gebied is vertegenwoordigd en zo niemand een exclusieve claim of verantwoordelijkheid heeft voor het gebied. Professionals en vrijwilligers zijn betrokken en overtuigd van de kracht van samenwerking. Dat het gebied leeft bij zijn bezoekers en inwoners, blijkt ook uit de legio vrijwillige natuurwaarnemers.

Bij zo'n gebied horen initiatieven die vergroting beogen van biodiversiteit, meer ruimte voor natuur, gecombineerd met behoud en versterking van het kleinschalige agrarisch cultuurlandschap, wat het steeds groeiende aantal bezoekers de rust kan blijven bieden waar ze naar op zoek zijn. De ruim 150 grote projecten en de ontelbare kleine particuliere

initiatieven in de afgelopen jaren zijn het productieve resultaat. Doelstellingen van deze projecten zijn behoud en verbeteren op het gebied van natuur en landschap, cultuurhistorie, land- en tuinbouw, recreatie en toerisme, leefbaarheid en economie.

Al deze partijen zijn betrokken ook bij het opstellen van dit plan en de bijbehorende projectenlijst.

Financiën zijn structureel geborgd in gemeentelijke begrotingen en bijvoorbeeld middels donateurs van WCL. Voor losse projecten wordt soms overheidssubsidie aangevraagd, maar een substantieel deel wordt vanuit de samenleving opgebracht. Een goed voorbeeld is agrarische natuurbeheerorganisatie PAN, waarin boeren meehelpt met landschapsonderhoud bij landgoedeigenaren en particulieren. Een win-win-win situatie en vanzelfsprekend in deze regio. De verbondenheid begint vroeg, bijvoorbeeld bij basisschoolkinderen die van 'VèneKwaker tot VèneWaker' spelenderwijs het Vragenderveen leren kennen en herstellen.

4.4. Criterium 4: De inzending draagt bij aan de regionale sociaaleconomische ontwikkeling. Beschrijf welke activiteiten u onderneemt om te voldoen aan dit criterium.

Via de betrokken partijen zijn alle pijlers van het gebied betrokken bij deze inzending. De inzendingscommissie is de schakel tussen het nieuwe Nationaal Park en de vele organisaties, ondernemers en inwoners in het hele gebied. De bestaande samenwerkingsverbanden in deze regio werken al jaren voortreffelijk (bijlage 1). Men is overtuigd van de uniciteit van het gebied en samenwerken is in het Achterhoekse karakter verankerd. Het rapportcijfer 8 voor Nationaal Landschap Winterswijk (bijlage 2), het op drie na hoogste cijfer, onderstreept het bestaansrecht van dit Nationaal Park.

De baten van het landschap en aanwezige cultuurhistorie overstijgen de kosten ruimschoots. Omzet en werkgelegenheid komen bij allerlei verschillende partijen in het buitengebied terecht: inwoners, ondernemers en overheid. In het landelijk gebied van Winterswijk is bijvoorbeeld 18,7 miljoen euro omzet en zijn 424 banen te herleiden tot het landschap. De totale jaarlijkse omzet te herleiden tot het erfgoed, waaronder landschap, alleen in de gemeente Winterswijk al, bedraagt bijna 10 miljoen euro (bijlage 3).

Om het gebied te kunnen blijven beheren, wordt o.a. onderzoek gedaan over hoe toeristenbelasting kan terugvloeden naar de kwaliteiten in het gebied. Met kleinschalig ondernemen neemt werkgelegenheid in het buitengebied toe, via lokale voedselproductie, -verwerking en -consumptie. Door initiatieven in het buitengebied in de toekomst nog beter te koppelen, kunnen lokale, gesloten ketens ontstaan, bijvoorbeeld van schaapskudde tot streekbier. In de investeringsagenda (bijlage 1) staan voorbeelden van dergelijke initiatieven, waarin tussen diverse partijen wordt samengewerkt aan de ontwikkeling van het Nationaal Park. Gezien de kleinschaligheid en de grote hoeveelheid projecten, worden de kosten én de baten gedragen door een groot deel van de inwoners, ondernemers en overheden. Het geld wat beschikbaar komt bij het ontwikkelen van het Nationale Park van wereldklasse wordt verdeeld over verschillende initiatieven die bijdragen aan de beleving en bescherming van het gebied in al zijn facetten.

4.5. Criterium 5: De inzending voorziet in een adequate governance. Beschrijf welke activiteiten u onderneemt om te voldoen aan dit criterium.

In Nationaal Park Winterswijk wordt sinds decennia intensief samengewerkt tussen de overheden en alle partijen die wonen en werken in het buitengebied. Waardevol Cultuur Landschap Winterswijk (WCL), Stichting Marke Vragender Veen en Samenwerkend Actief Aaltens Platteland vervullen hier een voortrekkersrol. Initiatieven worden gedeeld en er wordt actief gezocht naar onderlinge verbinding. Het resultaat is een intensieve en succesvolle samenwerking waarbij behoud, verbetering en ontwikkeling van het gebied gewaarborgd is. In de afgelopen ruim 20 jaar is dit een efficiënte en effectieve organisatiestructuur gebleken.

De samenwerking en inzet zijn de afgelopen jaren tussen meerdere partijen aangehaald (bijlage 1 en 4 en 5). Hierbij bevestigen allen de inzet om zorg te blijven dragen aan een leefbaar landschap waarbij respect is voor de natuur en de leefomgeving van de bewoners. De lokale VVV's, Stichting Winterswijk Marketing, Achterhoek toerisme zijn betrokken partners die zich inzetten voor de promotie van het Nationaal Park.

WCL, sinds 1994 de coördinerende werkorganisatie in het Nationaal Park Winterswijk, kan buigen op ruim 20 jaar ervaring in het verbinden van partijen die zich betrokken en verantwoordelijk voelen voor het landschap en zal dit nog jaren blijven doen (bijlage 5). WCL is dan ook de aangewezen partij om deze inzending in te dienen. Als indiener van de inzending treedt WCL samen met de gemeenten in het Nationaal Park Winterswijk op als coördinator en ondersteuner van de voorgestelde projecten genoemd in bijlage 1. De uitvoering van deze projecten ligt bij de aangesloten partijen, die het plan mee-indienen.

De inzending draagt een brede goedkeuring in de samenleving. Dit blijkt ook uit de grote diversiteit aan projecten en mede-indieners van voorliggend bidbook.

4.6. Criterium 6: De inzending levert een substantiële bijdrage aan de te ontwikkelen merkstrategie voor de Nederlandse Nationale Parken. Beschrijf welke activiteiten u onderneemt om te voldoen aan dit criterium.

Aan de merkstrategie wil het Nationaal Park Winterswijk natuurlijk graag meewerken. De titel Nationaal Park zal in alle uitingen uitgedragen worden. Het merk Nationaal Landschap Winterswijk wordt reeds sinds 2005 gevoerd door alle (gemeentelijke) instanties en ruim 350 recreatiebedrijven. Aangezien deze uiting consequent gebruikt wordt, zal de overgang naar een andere merknaam vrij eenvoudig door te voeren zijn. We gaan er vanuit dat er een landelijk protocol ontwikkeld wordt met betrekking tot voering van een logo, promotiemateriaal en product / marktcombinaties. Nationaal Park Winterswijk zal dit graag ondersteunen en uitvoeren. Enkele suggesties voor branding en marketing zijn verwoord in bijlage 1.

Het NP Winterswijk ligt voor 75% aan de Duitse grens. Een belangrijk deel van huidige dagjes-bezoekers komt uit Duitsland. Het ContinuVrijeTijdsonderzoek geeft aan dat

Duitsers maximaal 2 uur willen rijden voor een dagbezoek. Het Duitse achterland van het Nationaal Park heeft daarmee 30 miljoen potentiële bezoekers. De marketing-activiteiten in Nationaal Landschap Winterswijk zijn reeds gericht op de Duitse markt. Deze expertise delen wij graag met andere inzendingen.

Ook de projecten binnen het gebied zijn succesvolle formules gebleken. Het Patrijzenproject is inmiddels een landelijk exportproduct, evenals de constructie van de Vereniging Agrarisch Landschap Achterhoek. De kennis en ervaring die daarbij wordt opgedaan wordt vrijelijk gedeeld. De resultaten van de pilot van Gemeenschappelijk Landbouwbeleid bracht WCL zelfs meerdere malen tot in Brussel.

Kennis over de successen van huidige ontwikkelingen als Nationaal Landschap en als Nationaal Park van Wereldklasse in de toekomst zal natuurlijk graag met net zoveel enthousiasme gedeeld worden. En een succes zal het zeker worden in zo'n veelzijdig gebied als Nationaal Park Winterswijk!

4.7. Beschrijf welke kosten met de hierboven genoemde activiteiten samenhangen en specificeer die.

Alle kosten worden, voor zover mogelijk en bekend, gespecificeerd bij de betreffende projecten in bijlage 1. In totaal gaat het om enkele miljoenen euro's.

5. Samenvatting

Geef een samenvatting van uw inzending.

Aan drie kanten omsloten door Duitsland, in het oosten van ons land, ligt ver van de snelweg, het best bewaarde geheim van Nederland. Een unieke verzameling van eeuwenoude natuurkernen omgeven door een mozaïek van landerijen en vestingstadjes, met elkaar verbonden door een omvangrijk stelsel van rustieke wandel-, fiets- en ruitersporen, zoals geïllustreerd in “Beleef de natuur in Winterswijk” en het fotoboekje.

Op het Oost-Nederlands plateau is tijdens de voorlaatste ijstijd de bodem als een harmonica in elkaar geschoven en op veel plekken is keileem afgezet. Nationaal Park Winterswijk is in zijn lange geschiedenis daarna minstens zo ingrijpend veranderd door de mens. Overal in het gebied is dit terug te zien: in de venen, welke jarenlang zijn afgegraven; de beken, die bijna allemaal ooit zijn verlegd; de bossen, die door de scholteboeren zijn gekweekt; de steengroeve, waar kalk wordt afgegraven. Hier is natuur en landschap behouden gebleven, juist door zijn vervlochten relatie met de mensen die er wonen en werken. Kraanvogels, beekprik, wintereik en de oehoe zijn maar een paar van de vele soorten flora en fauna die in het cultuurlandschap nog voorkomen. Ook bijzondere plantengemeenschappen zijn niet weg te denken.

Die verbondenheid tussen natuur, landschap en de mensen vind je niet alleen buiten, maar ook in de mensen zelf. Door zijn ligging aan de grens is het zowel centraal als afgelegen. Noaberschap, het (samen-)werken voor elkaar, staat nog hoog in het vaandel. Mensen actief in de vele verenigingen en zien de waarde van de natuur, mede dankzij het vele particuliere natuureigendom wat nog aanwezig is in het gebied. Met NME, vrijwilligerswerk en het verenigingsleven wordt de band met het gebied al jong bijgebracht en het hele leven gedragen.

Als bezoeker in het Nationaal Park Winterswijk merk je dat. Je kan uren wandelen of fietsen zonder een ziel tegen te komen, maar als je iemand nodig hebt, staan ze voor je klaar. Het fiets- en wandelpadennetwerk leent zich prima voor uren verdwalen. Het gebied vertelt in elke bocht een nieuw verhaal over het gebied. Door de grote verscheidenheid aan landschappen raak je niet snel uitgekeken! Van kleinschalig oudehoevenlandschap tot groots heide- en veenontginningslandschap.

Mocht dat nog niet genoeg zijn, worden er ook vele grote en kleine evenementen georganiseerd, van het landelijk bekende festival Zwarte Cross tot het knusse lichtjesspektakel Bredevoort Schittert. De steengroeve is jaarlijks het decor van het steengroevetheater, waarbij niet alleen goed voor de mens, maar ook voor aanwezige flora en fauna wordt gezorgd. Een landschap waarvan Piet Mondriaan in zijn vroege jaren al de schoonheid herkende: hij is immers begonnen als landschapsschilder in het Winterswijkse.

En er is nog ruimte genoeg voor meer. Er wordt gewerkt aan een app om het gebied beter

digitaal verkenbaar te maken voor toeristen, maar ook bewoners. Het landschap en de natuur wordt de komende jaren nog verder hersteld: in de vier N2000-gebieden, de HEN- en SED-beken, de vele andere bijzondere natuurgebieden en landgoederen, maar ook door middel van agrarisch natuurbeheer, waar veel draagvlak voor is, en het verbeteren van de toeristische faciliteiten. De inschatting is dat een groei van 2.3 miljoen toeristische overnachtingen naar 4 miljoen zonder problemen kan worden ondersteund.

In Nationaal Park Winterswijk wordt gewoond en gewerkt binnen de kaders die het landschap biedt. Stichting Waardevol Cultuurlandschap Winterswijk, Stichting Samenwerkend Actief Aaltens Platteland en Stichting Marke Vragender Veem zetten zich in voor het behoud van het landschap en de natuur. Door de opzet van deze stichtingen zijn eigenlijk alle inwoners in de gemeenten in het Nationaal Park Winterswijk vertegenwoordigd in zo'n belangenvereniging. Een uitzonderlijke situatie voor Nederland! Iedereen ziet het belang van samenwerken. Hier staan de boeren en ondernemers niet tegenover de natuur, maar er middenin. Er wordt dan ook relatief veel geld verdient met het landschap. Jaarlijks komen er zo'n 8.8 miljoen dagbezoekers, welke veel geld uitgeven in een grote verscheidenheid aan sectoren, van de Bredevoortse boekenmarkt tot kampeerwinkel Obelink tot de aantrekkelijke weekmarkten.

Ondanks dat de Achterhoek soms verweten wordt behoudend te zijn, zijn de mensen in Nationaal Park Winterswijk ook inventief en vooruitstrevend. Het Patrijzenproject is inmiddels een landelijk exportproduct, evenals de constructie van de agrarische natuurvereniging VALA. De kennis en ervaring die daarbij wordt opgedaan wordt vrijelijk gedeeld. De resultaten van de pilot van Gemeenschappelijk Landbouwbeleid bracht WCL meerdere malen tot in Brussel. Kennis over de successen van huidige ontwikkelingen als Nationaal Landschap en als Nationaal Park van Wereldklasse in de toekomst zal natuurlijk graag met net zoveel enthousiasme gedeeld worden. En een succes zal het zeker worden in zo'n veelzijdig gebied als Nationaal Park Winterswijk!

6. Overige

6.1. Bent u bereid opgedane kennis en ervaring te delen en beschikbaar te stellen aan alle Nationale Parken en andere inzenders en deel te nemen aan een de te ontwikkelen Community of Practice ?

Ja

Licht eventueel toe.

In het nieuw te vormen Nationaal Park Winterswijk is al veel ervaring opgedaan met het delen van resultaten van pilots. Dit willen wij graag doorzetten naar de te ontwikkelen Community of Practice voor de Nationale Parken.

6.2. Is over deze inzending contact geweest met betrokken provincie(s)?

Ja

Beschrijf het resultaat

Gedurende het proces is er meerdere malen ambtelijk contact geweest tussen de provincie Gelderland (dhr. P. Thissen) en de opstellers van het bidboek (mw. J. Snellenberg), onder andere in een overleg op d.d. 25 augustus 2016. De provincie kent het huidige Nationaal Landschap Winterswijk en de bijbehorende kernkwaliteiten van natuur en landschap een belangrijke plaats toe en onderstreept daarmee de waarde van de natuur en het landschap in het gebied.

Bijlagen

Upload eventuele bijlage(n) (maximaal 10)

- <http://www.nationaleparkenwereldklasse.nl/wp-content/uploads/ninja-forms/bijlage1.projectenenontwikkelingen.pdf>
- <http://www.nationaleparkenwereldklasse.nl/wp-content/uploads/ninja-forms/bijlage3.erfgoedinwinterswijk.pdf>
- <http://www.nationaleparkenwereldklasse.nl/wp-content/uploads/ninja-forms/bijlage5.wclvisie2015-2025.pdf>
- <http://www.nationaleparkenwereldklasse.nl/wp-content/uploads/ninja-forms/kaart1.begrenzingnationaalparkwinterswijk.pdf>
- <http://www.nationaleparkenwereldklasse.nl/wp-content/uploads/ninja-forms/bijlage2.waarderingnationalelandschappen.pdf>
- <http://www.nationaleparkenwereldklasse.nl/wp-content/uploads/ninja-forms/bijlage4.samenvoorhetplatteland.pdf>

7.1. Indien van toepassing: geef aan welke bijlage(n) u meestuurt en waar dat bij hoort (afbeeldingen, kaarten)

In de criteria wordt verwezen naar het betreffende bijlage-nummer zoals vermeld in de bestandsnamen van de bijlagen. Per post wordt een boek aangeleverd, welke hoort bij de samenvatting. Het fotoboekje, waar naar wordt verwezen in de samenvatting wordt ter ondersteuning van alle genoemde punten in de criteria per WeTransfer nagezonden. De bijgevoegde kaart 1. is de begrenzing van het ingediende gebied.

7.2. Beschikt u over beeldmateriaal van uw gebied, wat eventueel gebruikt kan worden bij de publieksjurering?

Ja